

FotoTaal

Leren van foto's

Deze reader is gebaseerd op informatie verkregen tijdens de portfoliocursus van Tom Meerman-Triton en de cursus foto's bespreken van Hans Zoete.

Beide cursussen hebben plaatsgehad in het seizoen 2007-2008 en werden georganiseerd door de afdeling Zuid-Holland Noord van de Fotobond.

Inhoudsopgave

1.	De betekenissen van fotografie	3
2.	Mogelijkheden van creatief handelen	4
3.	Fotobespreking	5
4.	Uitgangspunten voor het analyseren van foto's	6
5.	De negen beeldelementen	7
6.	Handreikingen voor het maken van een portfolio	8

1. De betekenissen van fotografie

Foto's dragen betekenissen die wij steeds opnieuw kunnen beleven. Die betekenissen worden gevormd door het onderwerp, de fotograaf, de mogelijkheden van het fotografisch proces, de context en door de kijker. Zij worden gedragen door de elementen van het fotografisch beeld: de negen beeldelementen (hoofdstuk 5).

Fotografie is een taal

Een foto heeft tot doel om communicatie tot stand te brengen, iedereen voor wie dat waarde heeft moet leren om die communicatie goed te laten verlopen. Een analogie met de taal van woorden maakt duidelijk welke verschillende aspecten te leren, te oefenen en te gebruiken zijn:

- zoeken naar inhoud (waar gaat het over)
- kiezen van de vorm (proza, poëzie, document, etc.)
- maken (schrijven)
- bekijken (lezen)
- toepassen (spreken)
- waarnemen (horen)

“Wie schrijft die blijft” geldt ook de fotograaf. Het staat de fotograaf, net als een schrijver, vrij om daarbij zijn positie te kiezen. Romantiserend of natuurgetrouw, abstract of herleidbaar, diepgravend of platvloers.

Om foto's naar waarde te kunnen schatten is het noodzakelijk om gezamenlijk uitgangspunten te formuleren. Bij het bekijken van foto's hebben we vaak te maken met meerdere betekenissen. Die betekenissen worden ons duidelijk wanneer we proberen de foto te interpreteren. Deze reader is daarbij een hulpmiddel.

Tussen de werkelijkheid en de foto staat de fotograaf

De fotograaf wordt allereerst geconfronteerd met de werkelijkheid. De werkelijkheid - een auto, een huis - kan niet zonder waardeoordeel worden beschouwd. De fotograaf kiest het onderwerp, het kader en het moment. En voegt zo iets toe aan het beeld dat hij samenstelt. Juist aan dat wat hij samenvoegt of isoleert zie je de scheppende kracht van de fotograaf. Fotografen veranderen het beeld dat ze afbeelden. De foto wordt zo een nieuw fenomeen, dat zich verhoudt tot de werkelijkheid en tot de fotograaf.

Maar ook de toeschouwer neemt zijn eigen betekenissen mee. Hij heeft zijn culturele en intellectuele bagage en probeert daarmee te begrijpen wat de foto hem verteld. Daarnaast is de wijze waarop de foto wordt gepresenteerd, de context, van belang voor de uiteindelijke betekenis.

Elke foto draagt een verantwoordelijkheid in zich. Zowel de fotograaf als de beschouwer moeten die niet lichtzinnig nemen. Een foto mag - zeker in een fotoclub - niet achteloos geconsumeerd worden. Alleen een volledige beschouwing kan leiden tot begrip voor het fotografisch beeld. Alleen voor wie bereid is om zich dat in alle openheid eigen te maken, stelt de fotografie zich open als taal waarmee hij de wereld kan leren begrijpen.

2. Mogelijkheden van creatief handelen

De creatieve mogelijkheden van een fotograaf zijn eindeloos. Je hebt een onderwerp, een camera, licht, een doka of computer, tijd en ruimte, een standpunt en jezelf. En daarmee kan je creatief omgaan: experimenteel en onderzoekend. Er zijn verschillende strategieën met betrekking tot het creatief handelen te onderscheiden, deze worden onderstaand toegelicht.

Mechanische strategie	Dit gaat over waar de fotograaf is met zijn camera, hoe hij deze gebruikt en wanneer hij op de ontspanknop drukt. Ga je 's morgens vroeg op pad, beweeg je je in gevaarlijke situaties, klets je je naar binnen? Zoek je bijzondere beeldhoeken op, kies je specifieke momenten? Welk standpunt gebruik je?
Optische strategie	Hoe gebruik je de instellingen van je camera? Sluittijd en diafragma zijn niet alleen technische belichtingskeuzes, maar ook mogelijkheden voor creativiteit en experiment. Bevries je een beweging, of beweeg je een bevroren toestand? Gebruik je een groothoek-, een tele of een macro-objectief? Komen reflecties aan bod, zet je alles recht in beeld of juist scheef?
Beeldbewerking	De technische aspecten van een foto. Werk je analoog? - Filmkeuze, zwart-wit of kleur, papiersoort. Werk je digitaal? - Bewerkingstechnieken, inkt of chemische print.
Beeldmanipulatie	Toepassing van meerdere werkelijkheden. Toevoegingen aan de werkelijkheid, veranderingen van het beeld, het is allemaal toegestaan zolang de waarheid niet is vereist zoals voor een fotojournalist. Manipulatie is zo oud als de fotografie.
Presentatie	Kan bepalend zijn voor de betekenis van de foto. In druk of geprojecteerd. In sequentie? Tijdschrift, boek, tentoonstelling? Digitale technieken maken combinaties mogelijk van beelden met tekst en geluid.
Onderwerp	Van werkelijkheid tot foto. Registreer je of regisseer je?
Standpunt	Bepaalt de inhoudelijke benadering. Het standpunt bepaalt hoe de kijker het onderwerp te zien krijgt. Kijk je als een kikker of een vogel?

3. Fotobespreking

- Een fotobespreking is een manier om met meerdere mensen samen een foto op betekenis, communicatie, fotografische visie en visuele kwaliteit te onderzoeken.
- Een fotobespreking is een methode om gezamenlijk van foto's te leren.
- Het volgen van de onderstaande stappen brengt structuur in de bespreking:

1. Inventariseren   Wat zie je feitelijk / wat staat erop?
2. Associëren   Waar doet het je aan denken of wat voel je erbij?
En hoe komt dat?
3. Interpreteren   Wat stelt voor / wat betekent het en hoe komt dat?
4. Concluderen   Wat vind je ervan?
5. Adviseren   Hoe nu verder?
6. Reactie   Wat vindt de fotograaf ervan?

Inventariseren (objectief)   De inventaris opmaken van wat er op de foto staat. Door zelf hardop te zeggen wat er op de foto te zien is of de aanwezigen te vragen te zeggen wat ze zien. Handvatten voor de bespreking:

- onderwerp / onderliggend thema, als onderwerp niet te benoemen is, doorvragen wat de belangrijkste beeldelementen zijn
- vormgeving / dominant beeldelement
- aard fotografie

Waarom? Je moet het eens zijn over dat wat je ziet, om op een zinnige manier van mening te kunnen verschillen over wat je erbij voelt, denkt of er van vindt.

Het is van belang om in deze fase de foto's objectief te beoordelen en interpretaties of conclusies te vermijden.

Associëren (subjectief)

Als je naar iets kijkt verbindt je dat bijna altijd met iets wat je al eerder hebt gezien of meegemaakt. Je kijkt niet blanco.

Je beoordeelt ook op basis van vroegere ervaringen, het is daarom belangrijk om de aanwezigen te vertellen over je gedachten en/of gevoelens die een beeld oproept, en waardoor dat komt.

Handvatten voor de bespreking:

- vragen naar gevoel
- welke gedachten roept de foto op?

Interpreteren (objectief en subjectief)

Als je 'wat je ziet' en 'hoe je er naar kijkt' met elkaar combineert kom je tot een vorm van interpretatie. Het beeld roept dit en dat op en we denken dat het dit of dat betekent of voorstelt.

Handvat voor de bespreking:

- waar gaat de foto over?

Tijdens deze fase zal het voorkomen dat er verschillende meningen blijven bestaan, en dat je het daarover niet eens wordt.

Dit komt doordat interpreteren gezamenlijke, maar ook persoonlijke kanten heeft. Verschillen van mening mogen bestaan, je hoeft het als groep niet eens te zijn. **Laat ruimte voor een andere visie !!**

Concluderen

Vraag naar meningen, voorkeur positief en negatief.

Wat vind je sterk aan de foto? Wat kan er beter?

Zet het oordeel om in een advies. Het is hierbij van belang de conclusies positief samen te vatten, zodat de fotograaf gestimuleerd

5. De negen beeldelementen

De negen beeldelementen zijn een hulpmiddel voor het beoordelen van de beeldkracht, voor zowel de maker als de beschouwer. Vooral bij het bespreken van fotografie is het zinvol om objectieve criteria te hanteren. Pas wanneer van een foto de beeldelementen duidelijk te onderscheiden zijn, is het mogelijk om een oordeel te vellen over de al dan niet geslaagde balans.

De volgende negen beeldelementen maken het mogelijk om alle beeldaspecten afzonderlijk te bespreken. Of er daarna gesproken wordt van een betekenisvolle foto met uitdrukingskracht hangt af van de overeenstemming of tegenstellingen van die elementen en of die met elkaar in balans zijn of niet.

1. Compositie, vorm en kader
  - vlakverdeling (dominante versus niet dominante vlakken, vormen)
  - kader, uitsnede (handvat: beeld op de kop bekijken)
2. Verhaal en symboliek
  - het verhaal dat de foto vertelt kan zo belangrijk zijn dat het alle andere beeldelement ondergeschikt maakt, een cultuurverschil tussen fotograaf en kijker kan miscommunicatie veroorzaken
  - symbolen kunnen nog sterker werken dan verhalen
3. Licht en toon
  - tijdstip
  - sfeerbepalend
  - na de cameratechniek de belangrijkste te beheersen vaardigheid
4. Kleur
  - toon
  - invloed op ons gevoel
  - werkt optisch, kan de compositie versterken of verstoren
  - kleurverzadiging, helderheid, kleurcontrasten, en de werking van kleurenparen, monochromie (bijvoorbeeld in zwart-wit fotografie)
5. Techniek
  - standpunt, beeldhoek
  - scherp/onscherp, scherptediepte
  - beweging, bevrozing
  - korrel, grafiek
6. Ruimte en perspectief
  - dieptewerking (suggestie hoe werkelijkheid gevormd was)
  - lijnenspel
  - ritme
7. Manipulatie
  - voor de opname: door het arrangeren van onderwerpen
  - door de opname: door keuze van standpunt, beeldhoek, etc
  - na de opname: door het monteren en/of bewerken van beelden
8. Textuur (oppervlak)
  - onderwerp op de foto: bijvoorbeeld stofuitdrukking
  - de foto zelf: glanzend, mat

9. Context

- plaats waar de foto verschijnt, krant, tijdschrift, boek, verjaardagsfeestje, fotoclub, tentoonstelling
- bijschrift, omringende foto's

6. Handreikingen voor het maken van een portfolio

Wat is een portfolio:

- Een portfolio is een samenstel van foto's rond een thema.
- Bedenk de (filosofische) basis / het thema.
- Gedeelde beeldelementen (zie hoofdstuk 5) creëren samenhang in het portfolio.
- Het thema zo mogelijk uitwerken door wisselende foto's en detailfoto's.
- Door een beperking op te leggen kan de diepgang worden vergroot.
- Een portfolio bestaat uit 8 tot 30 foto's (richtlijn, geen vereiste).
- Presentatievorm: boek (bijvoorbeeld www.blurb.com), map met losse foto's.

Wat is een portfolio niet:

- Een portfolio is geen overzicht van je beste foto's, als daar geen samenhang in zit.